

СТРУКТУРНО-ДЕРИВАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОКАЗІОНАЛІЗМІВ (НА МАТЕРІАЛІ ФЕНТЕЗІЙНИХ ТВОРІВ ДЛЯ ДІТЕЙ І ЮНАЦТВА)

*Л. В. Шитик, доктор філологічних наук, професор,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)*

e-mail: l_shytyk@ukr.net
ORCID: 0000-0001-5941-672X

*Л. П. Юлдашева, кандидат філологічних наук,
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського
(Київ, Україна)*

e-mail: lalimduyl@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6561-8827

Статтю присвячено аналізу структурно-дериваційних особливостей авторських новотворів у жанрі дитячого та юнацького фентезі. З'ясовано сутність жанру фентезі й окреслено основні характеристики фентезійних творів. Витлумачено зміст поняття «оказіоналізм», проаналізовано наявні класифікації. Акцентовано увагу на тому, що кожен авторський новотвір функціонує як джерело знань, ключ до розуміння вигаданої автором оригінальної культури, етносу, слугує для розуміння цінностей, традицій, звичаїв.

Доведено, що на позначення нових реалій «іншого» світу автори-фентезійники використовують уже відомі слова з іншою семантикою та вигадують нові, щоб позначити речі, яких у реальному житті не існує. З'ясовано, що okazіональні номінативні одиниці утворені морфологічним (суфіксальним, префіксальним, складанням) та неморфологічним (лексико-семантичним, морфолого-синтаксичним і лексико-семантичним) способами словотворення.

Ключові слова: *оказіоналізми, «інший» ірраціональний світ, структурно-дериваційні типи, морфологічні способи словотвору, неморфологічні способи словотвору, українські фентезійні твори для дітей і юнацтва.*

Актуальність. Художня література, відображаючи загальний розвиток мови, прагне знайти власні образні засоби, сприяє створенню індивідуально-авторських слів – okazіоналізмів. Okазіоналізми – це нестандартні мовленнєві утворення, які мають низку особливостей, що вирізняють їх в арсеналі інших лексичних одиниць. Це авторські неологізми, побудовані за нормами української мови в умовах відповідного контексту як лексичний засіб художньої виразності. Вони відображають особливості світобачення автора твору, розширюють образний потенціал і слугують одним зі способів творення мовної гри.

Основним джерелом поповнення okazіонального корпусу мови є сучасна фентезійна література для дітей і юнацтва. Українському фентезі притаманний автентичний характер. Як літературний експеримент цей жанр не має аналогів і заслуговує на всебічне дослідження, адже українська література на сучасному етапі перебуває в пошуках самоідентичності. Враження достовірності, реальності художнього простору й часу сформоване у фентезі за допомогою особливого вигаданого фантастичного тла. Сам жанр спонукає письменників створювати засоби, які слугують для візноманітнення художнього простору творів – вигаданих географічних назв, імен персонажів тощо. Кожен новотвір є джерелом знань, він, виконуючи художню й номінативну функції, постає своєрідним ключем до придуманої автором нової культури, етносу, що розкриває сутність його цінностей, традицій, звичаїв, а отже, дає приховану додаткову інформацію читачеві. З огляду на це актуальність теми зумовлена, по-перше, динамічним розвитком жанру фентезі, по-друге, активним авторським словотворенням у межах цього різновиду та функціонуванням великої кількості okazіональної лексики у творах для дітей і юнацтва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Уже в роботах зі словотворення Я. Грімма, Ф. де Соссюра, Л. Щерби помітно зацікавлення питаннями okazіоналізмів. Серед сучасних студій вирізняються праці І. Андрусак, М. Белозьорова, М. Жулінської, А. Левицького, С. Нешко, І. Рец, І. Рожнової, О. Щербакової, А. Янкова та ін. Водночас у науковій парадигмі існує прогалина в аналізі авторських новотворів, що функціують у фентезійних творах, що й зумовлює потребу в їх дослідженні.

Мета статті полягає в аналізі структурно-дериваційних особливостей авторських новотворів у сучасній українській фентезійній літературі для дітей і юнацтва.

Матеріали і методи дослідження. Джерелами фактичного матеріалу слугували сучасні фентезійні твори для дітей і юнацтва: «Ельбер: Вогнедан, Повелитель» М. Горностаєвої, «Чудове Чудовисько та погане Поганисько» О. Дерманського, «Вуйко Йой і Лишення» Г. Малик, «Пригоди Алі в країні Недоладії» Г. Малик, «Шмагія» Г. Л. Олді, «Діти переступу» Н. Савчук.

У процесі дослідження використано як основний метод лінгвістичного опису мовних фактів – для інвентаризації, систематизації й класифікації okazіоналізмів; методика дериваційного аналізу – для виявлення механізмів творення okazіоналізмів.

Результати дослідження та їх обговорення. Результат пізнання письменником-фентезійником навколишнього світу відображено в його творі за допомогою мови, а мовні особливості не є випадковими – вони відтворюють реалії створеного світу. Специфічним маркером жанру фентезі є також введення додаткових засобів формування художньої системи твору, серед яких розрізняють зорові та мовні засоби. До зорових належить використання вигаданих алфавітів, намальованої карти світу; до мовних – створення оригінальних мов, а також використання вигаданих індивідуально-авторських імен, назв та реалій – okazіоналізмів. Саме вони є підґрунтям будь-якого твору фентезі, сприяють виявленню особливостей лінгвокреативної діяльності людини, вербальних механізмів її адаптації до світу. Ці одиниці стають зрозумілими завдяки змісту й загальному задумові автора, оскільки існують як контекстно зумовлені, експресивно навантажені, вбирають семантику сусідніх знаків [4].

Картина «іншого» світу є опосередкованою картиною світу, в основі якої лежать його елементи та структура. Вона опосередкована двічі – мовою та індивідуально-авторською реальною концептуальною картиною світу. У кожному фентезійному творі представлена не лише автентична можлива картина світу, а й концептуальна та мовна.

Фентезі – досить специфічний жанр, оскільки в ньому гармонійно поєднані риси багатьох жанрів та літературних течій: казки, міфу, героїчного епосу, авантюрного роману, а також особливості романтичних творів. Українські письменники Д. Громов та О. Ладиженський (колективний псевдонім Г. Л. Олді) вважають основною ознакою фентезі наявність «магів-баронів-драконів, ельфів-гномів-благородних воїнів, умовного європейського середньовіччя» [7]. Є. А. Дрозд кваліфікує фентезі як «сучасну казкову літературу, написану в Новий час для сучасного читача. Це романи й розповіді про чарівників і героїв, драконів, ельфів, демонів, гоблінів і гномів, про магічні персні й заховані скарби, потонулі континенти і забуті цивілізації з використанням реальної або вигаданої міфології» [2, с. 15]. С. В. Шамякіна виокремлює чотири типи головних героїв у фентезі: маг, воїн, воїн і маг водночас, звичайна людина [9, с. 1].

Жанрові фентезі загалом притаманна низка характеристик: 1) наявність вторинного світу; 2) залучення окремих казкових та міфологічних персонажів; 3) ідеалізм; 4) естетизм; 5) переоцінка ролі добра і зла; 6) циклічність творів.

Основним чинником появи okazіоналізмів є потреба в незвичайних, виразних засобах, яка може виникнути в мові, особливо в художній. Okazіональне слово залежить від контексту, у якому воно функціонує, подекуди може втрачати своє значення поза контекстом. Виконуючи художню функцію в тексті, okazіоналізми не виходять із нього, не

стають системними одиницями й назавжди зберігають свіжість і новизну саме у своєму контексті, тому їхня інтерпретація здебільшого повністю залежить від цього.

А. Є. Левицький називає чинники, що спонукають до формування індивідуально-авторських утворень:

- необхідність точно передати думку (узуальних слів для цього може бути недостатньо);
- прагнення автора стисло висловити думку (новотвір може замінити словосполучення й навіть речення);
- потреба увиразнити своє ставлення до предмета мовлення, дати йому характеристику, оцінку;
- прагнення своєрідним виглядом слова звернути увагу на його семантику, змусити читача поглянути на речі з іншого боку;
- потреба уникнути тавтології;
- необхідність зберегти ритм вірша, забезпечити риму, домогтися потрібної інструментовки [5, с. 114].

На думку Ю. А. Зацного, термін *оказіональний* сам собою констатує, що слово виникло в мовленні, але не закріпилося в мові. До *оказіоналізмів* дослідник зараховує всі інновації, які утворилися для розв'язання комунікативних проблем, але не ввійшли до лексичної системи тієї чи тієї мови [3, с. 15–16].

Існує декілька класифікацій *оказіоналізмів*. О. А. Земська диференціює їх за способом творення. До першої групи дослідниця зараховує *оказіоналізми*, створені з порушенням законів системної продуктивності словотвірних типів. Другу групу формують авторські новотвори, побудовані за зразком непродуктивних у ту чи в ту епоху типів. До третьої групи входять *оказіоналізми*, що не належать до словотвірних типів. Отже, на думку дослідниці, *оказіональне слово* – це завжди порушення норми й законів словотворення [4, с. 40].

І. С. Улуханов аналізує узувальні, за його класифікацією «чисті», способи творення *оказіональних слів*, які, зокрема, диференційовані на прямі і зворотні. До прямих належать суфіксація, префіксація, постфіксація, субстантивація, складання, зрощення, неморфемне скорочення або скорочення за аббревіативним принципом; до зворотних – десуфіксація, депрефіксація, депостфіксація [8].

Ю. Б. Мартиненко виокремлює три групи *оказіоналізмів*:

1) морфологічно інтерпретовані слова – *оказіоналізми*, утворені за законами словотворення: складання основ; скорочення імені людини; субстантивація; афіксація; назва героїв літерами або ініціалами; перехід загальних назв у власні;

2) звуконаслідування, або звукопис, – слова, спрямовані радше на емоційне сприйняття, аніж на свідоме осмислення;

3) слова, створені за словотвірними моделями, які, хоч і не відомі в мові, але не суперечать словотвірній системі й нормі: заміна літер у традиційному антропонімі; контамінація; порушення граматичного оформлення слова; переміщення наголосу; саркастичний неологізм [6, с. 46].

Серед класифікацій *оказіональних слів* нам імponує типологія, запропонована Н. Г. Бабенко. Дослідниця виокремлює такі типи авторських новотворів:

1) фонетичні *оказіоналізми* – позбавлені змісту звукові комплекси, що лише за формою нагадують слова; автор пропонує звуковий комплекс як новотвір, вважаючи, що він містить деяку семантику, зумовлену фонетичними значеннями звуків;

2) словотвірні *оказіоналізми*, утворені комбінацією різних узувальних основ та афіксів відповідно до словотвірної норми; зрідка трапляються утворення лексичних *оказіоналізмів* лексико-синтаксичним і морфолого-синтаксичним способами;

3) граматичні (морфологічні) okazіоналізми – утворення, у яких лексична семантика не відповідає граматичній формі, а неможливе в системі мови виявляється можливим в авторському тексті завдяки творчому розвитку лексичного значення слова;

4) семантичні okazіоналізми – результат появи семантичних зрощень, які істотно перетворюють семантику вихідної узуальної лексеми, ужитої в художньому контексті; для них характерні такі ознаки: дискурсивність, антропоцентричність, семантична деривативність, новизна й непередбачуваність, контекстуальність, незафіксованість у словниках;

5) фразеологічні okazіоналізми – це okazіональні словосполучення, мотивовані стійким сполученням слів;

6) графічні okazіоналізми, що відрізняються виділенням іншим кеглем окремої частини слова [1].

Для фентезійних okazіоналізмів характерні ті самі способи словотворення, якими послуговується мова загалом: морфологічний (суфіксальний, префіксальний, складання основ), лексико-семантичний (переосмислення слів загальнонаціональної мови на основі когнітивних процесів метафоризації й метонімізації), морфолого-синтаксичний (конверсія) та лексико-синтаксичний (зрощення синтаксичного словосполучення в одне слово).

За будовою виокремлюємо прості (зокрема й афіксально ускладнені), складні та складені фентезійні okazіоналізми. До простих належать утворення, що мають один корінь: *елли*, *астеонці* (1). Серед них переважають похідні, утворені афіксальним способом, зосібна суфіксальним (*моозці* (5) від назви країни *Мооз*, *Зоряниця* (1) – від *зоря*, *Світлян* (1) – від *світло*, *Квітан* (5) – від *квіт*, *Еллон* (1) від назви народу *елли*; *Веданг* (5) від індійського *Веди*, *Гарбузяник* (2) від *гарбуз*, *Чаруня* (5) від *чари* та ін.), зрідка – префіксальним (*Недокухар*, *Недоград*, *Недописар* та ін. (4)). Зокрема, Г. Малик у повістці-казці «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії» всі оніми створює за однією моделлю: до основи додає префікс *недо-*, напр.: *Недоладько*, *Недоштанько*, *місто Недоград*, *Перший Недорадник*, *Недопопелюшка*, карлик *Недочеревик*, годинник *Недождень*, *Недоборода* й *Недовус*. Уживання префіксів, що мають заперечну (частково заперечну) та негативну семантику, демонструє реалізацію на мовному рівні механізму опозиції.

Okazіоналізм *нихоніанці*, використаний у романі «Шмагія» Г. Л. Олді для номінації послідовників одного з найсильніших магів *Нихона Сивочола*, утворений завдяки приєднанню до антропонімічної лексеми *Нихон* українського суфіксального форманта *-анц(и)* – продуктивного суфікса, уживаного для формування іменників на позначення осіб за національністю та територіальною ознакою. Суфікс *-чан(и)* з подібною семантикою використано в слові *ятрівчани*, що означає назву одного з народів у романі Г. Л. Олді. Гіпотетично okazіоналізм є похідним від українського іменника *ятрівка* – «дружина чоловікового брата», тому внутрішня форма лише частково відображає призначення названого okazіоналізму. Зафіксовано okazіоналізм-демінутив, у якому семантика зменшеності, емоційної оцінності, інтимності виражена суфіксом на означення здрібнілості, напр.: *Вітройко* (6).

Серед морфологічних способів творення okazіоналізмів переважає складання як один із найпоширеніших морфологічних механізмів. Найчастіше за допомогою цього способу утворено антропоніми за вже відомими словотвірними моделями, хоч трапляються випадки, коли неможливо встановити дериваційну схему або однозначно назвати твірні слова, напр.: *Данаділ* (5); *Винозір* (1), *слонопір* (2) та ін.

Серед складних утворень виокремлюємо три моделі композитів. Частина okazіоналізмів сформована за моделлю «*N + V*», напр.: *чаропліт* (5); *Свинобій* (2), *Родослав*, *Воїрад* (1). Зокрема, у романі М. Горностаєвої «Ельбер: Вогнедан, Повелитель» використано лексему *сонцеслави* для позначення одного з народів держави Ельбер. Okazіональне утворення виникло завдяки поєднанню основ українських слів – іменника *сонце* та дієслівної основи лексеми *славити*. Семантика okazіоналізму експлікована в його

внутрішній формі, оскільки *сонцеслави* належали до язичницьких народів та, як відомо, поклонялися силам природи, серед яких, за язичницькою міфологією, найголовнішим був бог сонця. Моделі словоскладання також представлені конструкцією «*N + N*», напр.: *Зоредива, Горовлада* (1), *Реп'яхокрил, Спиноок* (2). Частина okazіоналізмів утворена за моделлю «*A + N*», напр.: *Срібноліс* (5), *Чорноград* (6).

Складені okazіоналізми переважно утворені на основі переосмислення, напр.: *Долина Змій, Змієва Фортеця, Палац Саламандр* (6). Серед новотворів наявні багатоструктурні елементи на кшталт *Ті-Що-Над-Нами* (2); *Мишеня, Яке Не Хотіло Вирости Великим, Не-Дуже-Чемна-Жаба* (3). У наведених прикладах когнітивний механізм аналогії задіяний під час лексикалізації синтаксичної одиниці.

До неморфологічних способів належить утворення нових слів, переважно на позначення расової та соціальної належності, із так званою «нульовою» внутрішньою формою, тобто з повністю затемненою семантикою. Антропонімічні моделі імен соціальних та національних груп зазвичай немотивовані, напр.: *ватейли, кедаги, гарасці, лелеги* (1) тощо.

Для створення цілковито нового світу, який хоч трохи має бути схожим на світ людей, автори-фентезійники використовують вторинну номінацію, основою якої є процес метафоризації. Основний механізм цього когнітивного прийому відбувається за допомогою асоціативного комбінування загальних ознак двох різних об'єктів. Це є одним з основних джерел словотворення нової лексики, тому що багато слів метафорично змінюють свої конотації в процесі формування.

Унаслідок метафоричного перенесення виникли антропоніми *Рибка, Нагідка* (1); *Лілея, Дракон, Чорна Троянда, Біла Ружа, Вишенька* (5); *Врода* (6); топоніми *Золота Яцірка, Лелече Гніздо* (5) та ін. Зокрема, власна назва *Лелече Гніздо*, первинним значенням якої є «влаштоване або пристосоване місце для відкладання яєць і виведення пташенят», у романі Г. Л. Олді означає замок. В антропонімах *Біла Ружа, Чорна Троянда* (5) відбулося метафоричне перенесення, ознакою якого є зовнішня характеристика носіїв імен. Нові назви утворені внаслідок переходу загальних назв у власні. Отже, відбувся процес персоніфікації та перекатегоризації. Метафора слугує одним із найпродуктивніших джерел появи нових компонентів у семантичній структурі вже наявних одиниць.

Низка номенів утворена внаслідок ускладнення словотворчого процесу метонімічним перенесенням: опущено кваліфікаційний іменник, а прикметник набув іменникових ознак (морфолого-синтаксичний спосіб, субстантивація), напр.: *боговірні, бронзовошкірі, гостровухі, дивні, кругловухі* (5).

Зафіксовано складні okazіоналізми, утворені неморфологічним лексико-синтаксичним способом унаслідок злиття компонентів синтаксичного словосполучення, перший із яких – дієслово наказового способу, а другий – іменник, напр.: *Стражислав* (1), *Бранибор, Владияр* (5), *Будимир, Падивраг* (6).

Висновки і перспективи. У фентезійних творах постає абсолютно новий чарівний світ завдяки залученню okazіональної лексики на позначення нових реалій «іншого» світу. Для цього автори використали вже відомі слова з іншою семантикою та вигадали нові, щоб позначити речі, яких у реальному житті не існує.

У процесі дослідження з'ясовано, що найбільша кількість okazіональних слів утворена неморфологічним способом за допомогою вторинної номінації – метафоризації. Достатньо багато непохідних нових слів. Значно менше okazіональних слів утворено морфологічним способом, зокрема складанням та афіксацією. Незначна кількість авторських лексем утворена морфолого-синтаксичним та лексико-синтаксичним способами.

Перспективу подальших наукових пошуків убачаємо в дослідженні концептуально-семантичних особливостей авторських новотворів у сучасній українській фентезійній літературі для дітей і юнацтва.

Список використаної літератури

1. Бабенко Н. Окказиональное в художественном тексте. Структурно-семантический анализ. Калининград : КГУ, 1997. 84 с.
2. Дрозд Е. Фэнтези: пробуждение спящих богов. *Всемирная литература*. Москва, 1997. № 11. С. 12–17.
3. Зацний Ю. Мова і суспільство: збагачення словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя : Книга, 2001. 385 с.
4. Кубрякова Е. С. Деривация, транспозиция, конверсия. *Вопросы языкознания*. Москва, 1974. № 5. С. 64–76.
5. Левицький А. Актуальні проблеми розвитку неології (на матеріалі сучасної англійської мови). *Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка*. Вип. 23. Житомир, 2005. С. 16–21.
6. Мартиненко Ю. Б. Антропонимы-неологизмы в творчестве Велимира Хлебникова. *Диалог 2002. Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии: материалы международной конференции*. Москва, 2002. С. 47–51.
7. Олди Г. Л. Интервью : сборник статей, посвященных русской фантастике. URL : <http://www.rusf.ru/oldie/rec/rec75.htm> (дата звернення : 09.10.2020).
8. Улуханов И. С. Окказиональные чистые способы словообразования в современном русском языке. Москва : ЭНИ «Известия АН». Серия литературы и языка, 1992. С. 3–17.
9. Шамякина С. В. Литература фэнтези: дифференциация понятия и жанровая характеристика. URL : <http://www.bsu.by/Cache/pdf/209023.pdf> (дата звернення: 01.07.2020).

Список використаних джерел

1. Горностаєва М. Ельбер : Вогнедан. Повелитель. URL :http://chtyvo.org.ua/authors/Hornostaieva/Elber_Vohnedan_Povelytel/ (дата звернення: 01.08.2020).
2. Дерманський О. Чудове Чудовисько і погане Поганисько. URL : <https://libking.ru/books/child-/child-tale/351960-sashko-dermanskiy-chudove-chudovisko.html> (дата звернення: 21.08.2020).
3. Малик Г. Вуйко Йой і Лишєня. URL : <http://maxima-library.org/opds/b/433766> (дата звернення: 23.08.2020).
4. Малик Г. Пригоди Алі в Недоладії. URL : https://royallib.com/book/malik_galina/nezvichayn_prigodi_al_v_kran_nedolad.html (дата звернення: 25.08.2020).
5. Олді Г. Л. Шмагія. Київ : Зелений пес, 2006. 338 с.
6. Савчук Н. Діти переступу. Тернопіль : Богдан, 2017. 416 с.

References

1. Babenko, N. (1997). Okkazional'noe v khudozhestvennom tekste. Strukturno-semanticheskij analiz [Occasional in a literary text. Structural and semantic analysis]. Kaliningrad : KGU, 84 (in Russ.).
2. Drozd, E. (1997). Fentezi: probuzhdenie spyashchih bogov [Fantasy: the awakening of the sleeping gods]. In : *Vsemirnaya literature [World literature]*. Moskva, № 11, 12–17 (in Russ.).
3. Zatsnyi, Yu. (2001). Mova i suspilstvo: zbahachennia slovnykovoho skladu suchasnoi anhliiskoi movy [Language and society: enriching the vocabulary of modern English]. Zaporizhzhia : Knyha, 385 (in Ukr.).
4. Kubryakova, E. S. (1974). Derivaciya, transpoziciya, konversiya [Derivation, transposition, conversion]. In : *Voprosy yazykoznaniya [Questions of Linguistic]*. Moskva, № 5, 64–76 (in Russ.).
5. Levytskyi, A. (2005). Aktualni problemy rozvytku neolohii (na materialy suchasnoi anhliiskoi movy) [Current problems of neology development (based on modern English)]. In : *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni I. Franka [Bulletin of I. Franko Zhytomyr State University]*. Vyp. 23. Zhytomyr, 16–21 (in Ukr.).
6. Martinenko, Y. B. (2002). Antroponimy-neologizmy v tvorchestve Velimira Khlebnikova [Anthroponyms-neologisms in the works of Velimir Khlebnikov]. In : *Dialog 2002. Komp'yuternaya lingvistika i intellektual'nyye tekhnologii: materialy mezhdunarodnoy konferentsii [Dialogue 2002. Computational linguistics and intellectual technologies: materials of the international conference]*. Moskva, 47–51 (in Russ.).
7. Oldi, G. L. Interv'yu : sbornik statej, posvyashchennyh russkoj fantastike [Interview: a collection of articles on Russian fiction]. Available at : <http://www.rusf.ru/oldie/rec/rec75.htm> (data zvernennya : 09.10.2020) (in Russ.).
8. Uluhanov, I. S. (1992). Okkazional'nye chistye sposoby slovoobrazovaniya v sovremennom russkom yazyke [Occasional pure ways of word formation in modern Russian]. Moskva : ENI «Izvestiya AN». Seriya literatury i yazyka, 3–17 (in Russ.).
9. Shamyakina S. V. Literatura fentezi: differenciaciya ponyatiya i zhanrovaya harakteristika [Fantasy literature: concept differentiation and genre characteristics]. Available at : <http://www.bsu.by/Cache/pdf/209023.pdf> (data zvernennya: 01.12.2019).

L. V. SHYTYK, L. P. YULDASHEVA. STRUCTURAL-DERIVATIVE CHARACTERISTICS OF OCCASIONALISMS (ON THE BASIS OF FANTASY WORKS FOR CHILDREN AND YOUTH)

Summary. Introduction. *Fantasy is one of the literary genres of fiction, the action of which takes place in a fictional “other” world, where the wonders and fiction of our world are reality. An important lexical indicator of fantastic works is the presence of author’s innovations.*

Purpose. *The purpose of the article is to comprehensively analyze the structural and derivational features of the author’s innovations in modern Ukrainian fantasy literature for children and youth.*

Methods. *To achieve this goal involved the following methods: linguistic description and method of derivation analysis.*

Results. *Occasionalisms are speech units formed by writers according to standard and new word-forming models, the appearance and meaning of which are determined by the context. The phenomenon of episodic formation consists in its dialectical connections with language and speech and represents a dual nature: on the one hand, the occasional word is a product of speech activity, on the other – the language system is the basis for creating new words according to certain models. In linguistics there are phonetic, word-forming, grammatical, semantic, phraseological and graphic occasionalisms.*

The creation of nominative units is a complex speech-mental process that implements different cognitive and speech mechanisms at the same time. Cognitive mechanisms of analogy and association are involved in the processes of creating occasionalisms.

Occasionalisms are characterized by morphological and non-morphological derivation. Non-derivative occasionalisms have an opaque internal form and represent the main nomination. Most occasionalisms have a secondary nomination. Metaphorization is a productive way of forming secondary names. Metaphors give an understanding of the new, because it is already known and fixed in the form of the meaning of the language unit.

Some author’s innovations were formed in a morphological-syntactic way. Morphological way of creating occasionalisms, such as compounding and affixation, are also common.

Originality. *The originality of the scientific research lies in the complex analysis of the episodic vocabulary of the fantasy genre; in a disclosure of linguistic mechanisms of creation of occasionalisms; in a categorization of various nominative units objectified in the language.*

Conclusion. *It is concluded that a completely new magical world appears in the fantasy literature due to the involvement of episodic vocabulary to denote the new realities of the “other” world. To do this, the authors used already known words with different semantics and invented new ones to denote things that do not exist in real life.*

The study showed that the largest number of random words is formed non-morphologically with the help of a secondary nomination – metaphorization. Quite a lot of non-derivative new words are detected. Much less random words are formed morphologically, in particular by compounding, affixes. A number of author’s nominations are formed in a morphological-syntactic and lexical-semantic ways.

We see the prospect of further research in the study of conceptual and semantic features of authorial innovations in modern Ukrainian fantasy literature for children and youth.

Key words: *occasionalisms, “other” irrational world, structural-derivational types, morphological ways of derivation, non-morphological ways of derivation, Ukrainian fantastic works for children and youth.*

*Надійшла до редакції 06.04.20
Прийнято до друку 08.05.20*